

พยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างคำพิพากษากฎีกาก่อนบัญญัติมาตรา 226/1 กับผลของมาตรา 226/1

จันทิมา โรจนโสโรช*

ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล**

บทคัดย่อ

เดิมตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 5 ว่าด้วยพยานหลักฐาน ได้บัญญัติหลักการรับฟังพยานหลักฐานไว้ดังนี้คือ มาตรา 226 บัญญัติว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่ได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกลวง หรือมิชอบโดยประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน”ซึ่งมีนักกฎหมายส่วนหนึ่งตีความว่าบทบัญญัตินี้ห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่ “เกิดจาก” หรือ “เกิดขึ้น” จากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกลวง หรือมิชอบโดยประการอื่นเท่านั้น ส่วนการ “ได้มา” ของพยานหลักฐานนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะได้มาโดยวิธีการอย่างไรแม้ว่าจะได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็ควรแยกไปดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่นั้นต่างหาก ส่วนนักกฎหมายอีกส่วนหนึ่งเห็นว่า แม้ถ้อยคำในมาตรา 226 จะใช้คำว่า “เกิดจาก” หรือ “เกิดขึ้น” ของพยานหลักฐานนั้นก็ตาม แต่ก็มีความหมายเช่นเดียวกับวิธีการ “ได้มา” ซึ่งพยานหลักฐานนั้น เมื่อพยานหลักฐานนั้น “เกิดขึ้น” หรือ “ได้มา” จากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกลวง หรือมิชอบโดยประการอื่นแล้ว ย่อมไม่สามารถรับฟังได้ ซึ่งนักกฎหมายฝ่ายแรกเห็นว่าเป็นการตีความกฎหมายโดยเคร่งครัดเกินไปไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐาน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2551 จึงได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 บัญญัติมาตรา 226/1 ไว้ดังนี้ “ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ ห้ามไม่ให้ศาลรับฟังเป็นพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่ การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญา หรือสิทธิเสรีภาพของประชาชน

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาดังพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดี โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (1) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น
- (2) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี
- (3) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ
- (4) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด”

ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวเมื่อพิจารณาประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ซึ่งบัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหา” ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เรื่องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในชีวิต ร่างกาย ประกอบกับหลักนิติรัฐแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 226/1 ดังกล่าวเป็นการบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบหรือได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบโดยชัดแจ้งอันจะเป็นการส่งเสริมให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบ อันขัดต่อหลักการปกครองในระบบนิติรัฐซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน ซึ่งการที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงในสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าไม่ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 226/1 เข้ามาแต่อย่างใด โดยผู้เขียนจะได้แสดงหลักการ เหตุผลโดยอาศัยแนวคิดและหลักการของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมนี พร้อมทั้งเปรียบเทียบคำพิพากษากฎีกาก่อนบัญญัติมาตรา 226/1 กับผลของมาตรา 226/1 ต่อไป

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากเดิมตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 5 ว่าด้วยพยานหลักฐาน ได้บัญญัติหลักการรับฟังพยานหลักฐานไว้ดังนี้คือ มาตรา 226 บัญญัติว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่ได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือมิชอบโดยประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน” บทบัญญัติดังกล่าวมีสาระสำคัญดังนี้ คือ “พยานหลักฐานทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์นั้น ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ คำว่า “อ้างเป็นพยานหลักฐานได้” ตามบทบัญญัติดังกล่าวก็เท่ากับศาลรับฟังได้นั่นเอง หากพยานหลักฐานนั้นน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์(จิตติ เจริญจำ, 2538: 68)

แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีบทบัญญัติมาตรา 226 บัญญัติหลักการรับฟังพยานหลักฐานไว้โดยชัดเจนแล้ว แต่ในการตีความบทบัญญัติดังกล่าวได้แบ่งแนวคิดเป็น 2 แนว คือ

แนวคิดที่หนึ่ง มีความเห็นว่าการ “เกิดจาก” หรือ “เกิดขึ้น” กับการ “ได้มา” ซึ่งพยานหลักฐานนั้นมีความต่างกัน พยานหลักฐานที่แท้จริงที่มีคุณค่าแห่งการพิสูจน์และเป็นประเด็นแห่งคดีนั้นควรจะต้องรับฟังมาใช้ประโยชน์ในคดี แม้ว่าการแสวงหาพยานหลักฐานนั้นมาเกิดจากการกระทำโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็เป็นคนละประเด็นกับการรับฟังพยานหลักฐานนั้น ควรจะต้องแยกต่างหากจากการรับฟังพยานหลักฐานชั้นนั้น เจ้าหน้าที่ที่กระทำผิดหรือกระทำมิชอบในการแสวงหาพยานหลักฐานอย่างไรก็ควรแยกไปดำเนินคดีนั้นต่างหาก ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษ(จรัญ ภักดีธนากุล, 2553: 237)

มีตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 1493/2550 (สงเสริม) ที่ตัดสินตามแนวคิดที่หนึ่งซึ่งวินิจฉัยว่า “การตรวจค้นและการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เป็นเรื่องที่จะต้องไปว่ากล่าวกันต่างหาก และเป็นคนละขั้นตอนกับการสอบสวนและอำนาจในการฟ้องคดีของโจทก์ ทั้งหามีผลทำให้การแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานตำรวจที่ชอบเป็นไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่”

แนวคิดที่สอง เห็นว่าแม้ถ้อยคำในมาตรา 226 จะใช้คำว่า “เกิดจาก” หรือ “เกิดขึ้น” ของพยานหลักฐานก็ตาม แต่มีความหมายเช่นเดียวกับ วิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยมิได้แบ่งแยกหลักเกณฑ์เรื่องการเกิดขึ้นกับการได้มาซึ่งพยานหลักฐานแต่อย่างใด กล่าวคือ การเกิดขึ้นของพยานหลักฐานเป็นการพิจารณาว่าพยานหลักฐานเกิดขึ้นโดยชอบหรือไม่ ส่วนวิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นเป็นการพิจารณาว่าวิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยวิธีการที่ถูกต้องหรือไม่ (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2553: 380) หากพยานหลักฐานนั้นเกิดขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วแต่การแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานนั้นใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การจับ การค้น โดยไม่มีหมายจับ หมายค้น หรือการสอบคำให้การผู้ต้องหาและให้การโดยไม่สมัครใจหรือขาดเสรีภาพในการตัดสินใจ พยานหลักฐานนั้นย่อมไม่สามารถรับฟังได้ ประกอบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับภาษาอังกฤษได้ใช้คำว่า “obtained” ซึ่งหมายถึง “การได้มา” นั้นเอง

มีคำพิพากษาของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ในคดีหมายเลขแดงที่ 2358/2524 (คดีหมายเลขดำที่ 2043/2541อ้างถึงในฐานันตร์ วรรณสุข, 2550 :117 – 120) ซึ่งสรุปใจความสำคัญได้ว่า “คดีนี้โจทก์ฟ้องจำเลยในความผิด พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษและพ.ร.บ. อาวุธปืน โดยข้อเท็จจริงมีว่า เจ้าพนักงานได้ค้นที่เกิดเหตุโดยไม่มีหมายของศาล ซึ่งศาลตัดสินสรุปได้ว่าประเด็นแรก คือ การตรวจค้นยาเสพติดให้โทษปฏิบัติไม่ถูกต้องตามที่ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519 บัญญัติไว้ และไม่ชอบด้วยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2540 มาตรา 238ส่วนประเด็นที่สอง คือ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจตรวจ

ค้นโดยไม่มีหมายค้นของศาล ดังนั้น พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ค้นพบเนื่องจากการตรวจค้นจึงเป็น พยานหลักฐานที่มีขอบด้วยกฎหมายไม่อาจนำมาอ้างเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของ จำเลยทั้งสามได้ แม้จำเลยทั้งสามจะรับสารภาพก็ไม่อาจลงโทษจำเลยที่ 2 ได้” จะเห็นว่าแม้เป็น เพียงคำพิพากษาของศาลชั้นต้น แต่ก็ได้วางหลักเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ นั้นต้องไม่เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอันเป็นสิทธิที่กฎหมาย รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของนักกฎหมายส่วนที่เห็นว่ามาตรา 226 ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2478 นั้นเป็นหลักการที่เคร่งครัดเกินไป ไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิ ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจในชั้นจับกุมหรือชั้นสืบสวนสอบสวน เช่น การจับโดยไม่มี หมายจับ หรือการค้นโดยไม่มีหมายค้น การข่มขู่หรือจูงใจให้เขารับสารภาพและบอกที่ซ่อนของ พยานหลักฐานที่มีไว้หรือใช้ในการกระทำความผิด หรือการให้การรับสารภาพโดยขาดเสรีภาพใน การตัดสินใจ การดักฟังข้อมูลทางโทรศัพท์ การตรวจร่างกายโดยฝ่าฝืนความยินยอมเพื่อหา พยานหลักฐานจากร่างกายของผู้กระทำความผิด เป็นต้น โดยเห็นว่าจะมีผลทำให้สูญเสีย พยานหลักฐานที่มีคุณค่าเชิงพิสูจน์หรือพยานหลักฐานที่สำคัญในการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษ อันเป็นนโยบายของรัฐในการปราบปรามอาชญากรรมเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยใน สังคม ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2551 จึงมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 บัญญัติมาตรา 226/1 ดังนี้

“ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดย ชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่ เกิดขึ้นโดยมิชอบ ห้ามไม่ให้ศาลรับฟังเป็นพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่ การรับฟังพยานหลักฐาน นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อ มาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญา หรือสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ ทั้งปวงแห่งคดี โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (1) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น
- (2) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี
- (3) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ
- (4) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษ หรือไม่เพียงใด”

จากบทบัญญัติมาตรา 226/1 ดังกล่าวนั้นมีหลักการเช่นเดียวกับหลักของมาตรา 226 คือห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ หรือได้มาโดยการกระทำที่มิชอบ นั้นเอง แต่มาตรา 226/1 ได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้อย่างชัดเจนโดยเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจรับ

ฟังพยานหลักฐานที่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นโดยมิชอบนั่นเอง ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 226/1 ดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องกระทำภายในกรอบที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติต่างๆ และรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่มีหลักการพื้นฐานคือให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ปัจเจกชนในรัฐนั้นๆ การเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นโดยมิชอบนั้นเป็นการส่งเสริมให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบอันเป็นการขัดต่อหลักการปกครองในระบบนิติรัฐ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือ หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งรัฐจะแทรกแซงในสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ (บรรเจิด สังคะเนติ, 2547 : 26 – 27) ประกอบกับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (แหล่งเดิม : 36 – 37) แทนที่จะมีการถ่วงดุลอำนาจของรัฐที่กระทำตามอำเภอใจโดยองค์ตุลาการ ซึ่งเมื่อพิจารณา มาตรา 226/1 แล้วอาจทำให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้กระทำโดยละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือฝ่าฝืนเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหาอันเป็นผลให้คำพิพากษาศาลฎีกาเดิม เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1029/2548 เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้เขียนจึงต้องศึกษาว่าการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 226/1 ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 นั้นมีความจำเป็นหรือไม่เพียงใด โดยศึกษาเปรียบเทียบจากหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศเยอรมนี และเปรียบเทียบคำพิพากษาก่อนบัญญัติมาตรา 226/1 และผลของมาตรา 226/1

2. ผลของการศึกษาระบบกฎหมายของต่างประเทศ

จากการศึกษาระบบกฎหมายต่างประเทศพบว่า มีทฤษฎีว่าด้วยการให้ความยุติธรรมทางอาญาซึ่งมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม (Criminal Control Model) และทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (Due Process Model) (Herbert Parker, 1968 : 125 – 153) โดยทั้ง 2 รูปแบบมีแนวคิดที่แตกต่างกันและมีความขัดแย้งระหว่างคุณค่าทั้งสองประการดังนี้ (อิศราวุธ อ่อนน้อม, 2541 : 25 – 27)

รูปแบบที่ 1 ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม (Criminal Control Model) เป็นทฤษฎีที่ยึดคุณค่าในประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมเป็นหลัก โดยรัฐต้องดำเนินการจับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิดในอัตราส่วนที่สูงและกระทำด้วยความรวดเร็วและบรรลุผลโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากไปกว่าประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

รูปแบบที่ 2 ทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (Due Process Model) เป็นทฤษฎีที่คำนึงถึงคุณค่าในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักมากกว่าคุณค่าของประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งต่อต้านการใช้อำนาจรัฐโดยไม่ชอบโดยการจำกัดอำนาจรัฐไม่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจได้อย่างกว้างขวางเกินสมควร กระบวนการยุติธรรมทุกชั้นตอนจะมีการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรอื่นที่มีองค์กรฝ่ายบริหาร

ดังนั้น จึงเป็นการยากสำหรับผู้บัญญัติกฎหมายที่จะหาความสมดุลระหว่างการปราบปรามอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งควรจะต้องทำควบคู่กันไป ไม่เน้นหนักด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งหลักการนี้ได้พัฒนาต่อเนื่องทั้งในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศในกลุ่มที่ใช้ประมวลกฎหมาย เช่น เยอรมนี เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงความเป็นมารวมทั้งหลักการและเหตุผลของหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบในแต่ละประเทศเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักการที่ปรากฏในประเทศไทยต่อไป

2.1 หลักการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบในต่างประเทศ

2.1.1 ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

2.1.1.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษใช้ Inclusionary Rule เป็นหลักการในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ คือ พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบนี้ไม่ต้องห้ามให้รับฟัง ศาลสามารถรับฟังมาใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีนั้นได้ ส่วนการที่เจ้าหน้าที่ไปทำผิดทำไม่ชอบก็แยกไปดำเนินการลงโทษเป็นอีกส่วนหนึ่ง แต่หลักการเช่นนี้ไม่ได้เด็ดขาดมีข้อยกเว้นหลายกรณี แต่ข้อยกเว้นที่สำคัญที่สุดคือ ถ้าเป็นส่วนที่เกี่ยวกับคำให้การรับสารภาพ (Confession หรือ Admission) ของผู้ต้องหาในคดีอาญา เจ้าหน้าที่โดยเฉพาะพนักงานสอบสวนไปทำให้เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบก็มีแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาในทางปฏิบัติของศาลอังกฤษเรียกว่า judge rule ระบุให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังพยานหลักฐาน และมีข้อยกเว้นอีกข้อหนึ่งเป็นการทั่วไปว่า ถ้าศาลเห็นว่าการกระทำโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานนั้นกระทำไปในลักษณะที่มีความรุนแรงกระทบกระเทือนก่อให้เกิดผลร้ายต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวมมากกว่าประโยชน์ที่จะได้จากพยานหลักฐานชิ้นนั้น ก็ให้ศาลมีดุลพินิจที่จะตัดพยานหลักฐานเหล่านั้นได้ (exclusionary discretion) ทำให้การใช้กฎหมายในเรื่องนี้ของประเทศไทยสามารถปรับให้ยืดหยุ่นและเข้ากับสถานการณ์เป็นรายกรณีได้ (เจริญ ภักดีอนาคกุล, 2553 : 274)

2.1.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ Exclusionary Rule เป็นหลักการในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ เป็นการวางหลักโดยอาศัยการตีความตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาห้ามรับฟังหรือตัดพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบไว้เป็นหลักก่อน โดยเรียกว่าบท

ตัดพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ(จรัญ ภักดีธนากุล, 2553 : 274)ซึ่งศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาชี้แจงวัตถุประสงค์ว่าสร้างหลัก Exclusionary Rule ขึ้นเพื่อบังคับับัญชาบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้เป็นผลอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมหากมีการแสวงหาพยานหลักฐานโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้กระทำการซึ่งมีลักษณะเกินขอบเขตของกฎหมายอันละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการยับยั้งมิให้เจ้าพนักงานได้ใช้วิธีการแสวงหาพยานหลักฐานอันมิชอบอีกต่อไปนั่นเอง (จิระนิติ หะวานนท์, 2527 : 37)

นอกจากนี้ หลัก Exclusionary Rule ยังมีข้อยกเว้นให้รับฟังพยานหลักฐานได้ ดังนี้คือ (มโน ชอศรีสาคร, 2539 :37 - 42)

(1) หลัก Standing หรือ หลักสิทธิที่จะคัดค้านเกิดขึ้นต่อเมื่อเสรีภาพของตนถูกล่วงละเมิดกล่าวคือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมีสิทธิยกการกระทำอันฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญขึ้นกล่าวอ้างเฉพาะกรณีที่เขาได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ฝ่าฝืนนั้น

(2) หลัก Impeachment หรือหลักว่าด้วยการพิสูจน์ต่อพยานกล่าวคือ พยานหลักฐานแม้จะรับฟังไม่ได้เพราะได้มาโดยมิชอบ แต่หากเสนอเข้ามาเพื่อหักล้างน้ำหนักคำเบิกความของพยานบุคคลก็รับฟังได้ หลักการนี้ใช้เมื่อจำเลยให้การชั้นพิจารณาและไม่ยอมรับข้อเท็จจริงซึ่งไม่สามารถพิสูจน์นอกจากอาศัยพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบซึ่งเป็นการนำพยานหลักฐานมาเพื่อหักล้างโต้ตอบกันนั่นเอง

(3) หลัก Harmless Error หรือ หลักความผิดพลาดที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย กล่าวคือ การที่เจ้าพนักงานได้พยานหลักฐานมาโดยละเมิดกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในข้อละเอียดยเล็กน้อย ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิหลัก ๆ ตามรัฐธรรมนูญ พยานหลักฐานที่ได้มาจึงเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้

(4) หลัก Good Faith หรือหลักสุจริต กล่าวคือ การรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้มาโดยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตของเจ้าหน้าที่นั่นเองว่าตนได้ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายทุกประการและความเชื่อว่าตนปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องนั้นก็เป็นการเชื่อถือที่มีเหตุผล

หลัก Exclusionary Rule มิได้จำกัดใช้บังคับกับพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบจากการแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่รัฐโดยละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่านั้น แต่ขยายบทกฎหมายนี้ออกไปว่า รวมไปถึงพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่เจ้าหน้าที่ไปแสวงหาได้มาโดยชอบ แต่อาศัยข้อมูลหรือความรู้ที่ได้มาจากพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบในชั้นแรก ก็ให้ตัดหรือห้ามรับฟังไปด้วยทั้งหมด ซึ่งเรียกว่า “หลักผลไม้ของต้นไม้ที่เป็นพิษ” หรือ “fruit of the poisonous tree doctrine” (จรัญ ภักดีธนากุล, 2553 : 274)ซึ่งหลักดังกล่าวยังมีข้อยกเว้น คือกรณีจะต้องมีการค้นพบพยานชิ้นนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Inevitable Discovery) กล่าวคือพยานชิ้นหลังอาจจะรับฟังได้ถ้าพยานชิ้นหลังนั้นจะต้องถูกค้นพบอย่างแน่นอนแม้ว่าจะไม่มีการได้มาซึ่งพยานชิ้นแรกก็ตาม และกรณีจะต้องมีการค้นพบพยานชิ้นนั้นจากแหล่งอิสระ

(Independent Source) กล่าวคือ พยานชั้นหลังอาจรับฟังได้ถ้ายังสามารถพิสูจน์ได้ว่ามีการค้นพบพยานชั้นหลังนั้นอยู่นั้นเองจากแหล่งหรือวิธีการอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพยานชั้นแรก (เกียรติขจร วัฒนสวัสดิ์, 2521 : 129 – 130)

2.1.2 ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย

ประเทศเยอรมนี

หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบในกฎหมายเยอรมันมีรากฐานมาจากรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (อิศราวุธ อ่อนน้อม, 2541: 62) ซึ่งศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานเฉพาะที่เห็นว่าการรับฟังนั้นเป็นการละเมิดหลักพื้นฐานแห่งรัฐธรรมนูญ 2 ขั้นตอน คือ การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการขู่เชิญหรือหลอกลวง และหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล โดยเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจบ้าง คือ ชั่งน้ำหนักระหว่างสัดส่วนความรุนแรงของความผิดและความน่าสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด กับสัดส่วนความสำคัญของสิทธิเสรีภาพของเอกชนเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ หากเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศาลจะพิจารณาชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของจำเลยด้านสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับผลประโยชน์ของรัฐด้านการควบคุมอาชญากรรม ในกรณีความผิดร้ายแรง ผลประโยชน์ของรัฐย่อมอยู่เหนือเอกชน

กรณีดังกล่าวข้างต้นเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนอยู่แล้ว หากเป็นกรณีอื่น ๆ ที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้นั้นได้มีทฤษฎีต่าง ๆ ที่สำคัญอยู่ 3 ทฤษฎี (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ก, 2551: 171 – 173) แต่ทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับทางศาลและเป็นความเห็นฝ่ายข้างมากในทางตำรา คือ ทฤษฎีดุลยภาพ หรือทฤษฎีซึ่งน้ำหนักของประโยชน์ (Die Abwaegungslehre) ซึ่งวินิจฉัยเป็นกรณี ๆ ไปโดยในด้านหนึ่งเปรียบเทียบกันระหว่างประโยชน์ของการค้นหาความจริง และการใช้กฎหมายอาญาอย่างมีประสิทธิภาพ การกระทำความผิดทางอาญาที่ถูกฟ้องร้องและความรุนแรงของความน่าตำหนิ ในอีกด้านหนึ่งเป็นการเปรียบเทียบถึงความสำคัญของประโยชน์ที่ถูกละเมิด และในกรณีที่มีการละเมิดต่อบทบัญญัติในทางวิธีพิจารณาความแล้วต้องเปรียบเทียบถึงความสำคัญของบทบัญญัติดังกล่าวกล่าวคือ เป็นการชั่งน้ำหนักของรัฐในการลงโทษการกระทำความผิด ในคดีใดคดีหนึ่งกับการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชน(สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ข. 2548: 90-91)หรือต้องดูเป็นกรณี ๆ ไปว่าในคดีดังกล่าวประโยชน์ของรัฐในการรักษากฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนมีน้ำหนักน้อยมากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนแล้ว พยานหลักฐานที่แม้จะได้มาโดยมิชอบก็สามารถจะรับฟังได้ แต่ถ้าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนมีน้ำหนักน้อยมากกว่าประโยชน์ของรัฐในการรักษากฎหมาย พยานหลักฐานดังกล่าวก็ไม่อาจที่จะรับฟังได้นั่นเอง

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และผลจากการศึกษาระบบกฎหมายต่างประเทศของหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบแล้วผู้เขียนได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ กล่าวคือ การที่เดิมตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ประเทศไทยได้มีบทบัญญัติมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้บัญญัติหลักการรับฟังและไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบไว้อย่างชัดเจนแล้ว คือ ไม่ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานใดๆ ที่เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกหลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น ซึ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับการปกครองระบอบนิติรัฐของประเทศไทย ซึ่งคำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยซึ่งได้บัญญัติรองรับไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าต้องรวมถึงพยานหลักฐานที่ได้มาจากการกระทำความผิดด้วย และประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีหลักการตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กร คือองค์กรฝ่ายบริหารมีการตรวจสอบกันเอง เช่น เรื่องการออกหมายอาญาบางอย่างให้พนักงานตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองชั้นผู้ใหญ่ออกหมายอาญาได้ เช่น หมายจับ หมายค้น อันเป็นการตรวจสอบไม่ให้พนักงานสอบสวนกระทำตามอำเภอใจ และยังต้องมีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกคือ องค์กรตุลาการซึ่งเข้ามาทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชน (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2539: 658) ประกอบกับจากการศึกษาทฤษฎีการให้ความยุติธรรมทางอาญา คือ ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม และ ทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย รวมทั้งหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมนี ประกอบกับการเปรียบเทียบระหว่างคำพิพากษาศักดิ์ก่อนบัญญัติมาตรา 226/1 กับผลของมาตรา 226/1 แล้วผู้เขียนมีความเห็นดังนี้

เนื่องจากประเทศไทยมีการปกครองระบอบนิติรัฐซึ่งเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจขององค์กรฝ่ายบริหารซึ่งจะกระทำการใด ๆ อันจะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจรับรองไว้เท่านั้น และเมื่อประเทศไทยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติหลักการรับฟังพยานหลักฐานไว้อย่างชัดเจนแล้วในมาตรา 226 ที่ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคลที่เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกหลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น ประกอบกับมาตรา 135 ในเรื่องการถามคำให้การผู้ต้องหาห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกหลวง ทรมาณ ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อให้เขาให้การในเรื่องที่ต้องหา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อพิจารณาหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมนีแล้ว พบว่าหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบของประเทศสหรัฐอเมริกา และเยอรมันต่างมีพัฒนาการมาจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งคุ้มครองและ

ประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน และต่างมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งเจ้าพนักงานของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบ แต่หลักการของประเทศสหรัฐอเมริกาแม้ว่าจะใช้หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ Exclusionary Rule และ หลักผลไม้ของต้นไม้ที่เป็นพิษ “fruit of the poisonous tree doctrine” ก็ตาม แต่ก็ยังมีข้อยกเว้นของหลักทั้งสองให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดจากการกระทำที่มิชอบได้ เช่น หลัก Standing, หลัก Impeachment, หลัก Harmless Error และ หลัก Good Faith ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสามารถนำมาใช้กับหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบตามมาตรา 226 ได้ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง

ส่วนหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานของเยอรมันนั้น ผู้เขียนเห็นว่าในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการแสวงหาพยานหลักฐานไว้โดยชัดแจ้งสามารถนำหลักดุลยภาพ หรือหลักชั่งน้ำหนักของประโยชน์ มาใช้กับหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานของประเทศไทยตามมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2478 โดยไม่ต้องเพิ่มเติมมาตรา 226/1 ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551แต่อย่างใด ทั้งนี้ตามหลักการและเหตุผลที่ผู้เขียนได้กล่าวข้างต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

จิตติ เจริญจำ. (2538). พยานหลักฐานในคดีอาญา. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.

จรัญ ภักดีธนากุล. (2553). กฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักอบรม
ศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

บรรเจ็ด สังคะเนติ. (2547). พื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่
2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2553). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับอ้างอิง (พิมพ์
ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วิทยานิพนธ์

มโน ชอศรีสาคร. (2551). การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากจับ คั่น ยึด โดยไม่ชอบ : ศึกษา
เฉพาะกรณี

พยานวัตถุและพยานเอกสาร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อิสราวุธ อ่อนน้อม. (2541). หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ฐานิศร์ วรรณสุข. (2550). ปัญหาการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา : ศึกษากรณีสิ่งซึ่งได้มา
โดยมิชอบ.

(สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความ

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2521, ธันวาคม). “หลักการไม่รับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสารซึ่ง
ได้มาโดยการจับ การค้น การยึด ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในสหรัฐอเมริกา.” วารสาร
นิติศาสตร์, 9(3). น.129-130.

จิระนิติ หะวานนท์. (2527, พฤษภาคม - มิถุนายน). “หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่
ได้มาโดยมิชอบ : เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกาและกฎหมายเยอรมัน.”
ตุลพาห, 31(3). น. 35 -36.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ก (2551 พฤษภาคม - สิงหาคม). “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธี
พิจารณาความ ความอาญาเยอรมันลักษณะพยาน,” ตูลพาห, 55(2). น.171 -
173.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล . (2539 มกราคม – มีนาคม).“แถลงการณ์เรื่องการลักลอบตัดกิ่งทาง
โทรศัพท์.” รพีสาร, 4(14).น.658.

กฎหมาย

สุรสิทธิ์แสงวิโรจน์พัฒน์ ข.คำพิพากษาฎีกา พ.ศ. 2548 เล่มที่ 12.กรุงเทพฯ:สำนักงานศาล
ยุติธรรม. น.90 - 91.

ภาษาต่างประเทศ

BOOK

Herbert parker. (1968).The Limit of the Criminal Sanction.California: Stanford
University.